

**Міністерство освіти та науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили**

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Україна і Європа в історичних аналогіях»**

Ступінь освіти	Третій (освітньо-науковий)
Спеціальність	032 Історія та археологія
Кількість кредитів	3 кредити ЄКТС (90 годин)
Заняття	Лекції – 10 годин; семінари – 20 годин
Мова викладання:	українська
Кафедра	історії
Викладач	 Котляр Юрій Вадимович доктор історичних наук професор Персональна сторінка: https://chmnu.edu.ua/kotlyar-yurij-vadimovich/ E-mail: yuriy.kotlyar@chmnu.edu.ua

1. Анотація до курсу

Дисципліна «Україна і Європа в історичних аналогіях» відноситься до вибірових навчальних дисциплін освітньо-наукової програми підготовки здобувачів ступеня доктора філософії (PhD).

Курс спрямований на дослідження взаємозв'язків між українською та європейською історією через призму порівняльного аналізу. У його рамках розглядаються ключові події, процеси та феномени, що визначали розвиток українських земель у контексті загальноєвропейських тенденцій.

Програма курсу охоплює такі теми, як періодизація і схеми-концепції історії України та Європи; вплив Давньоруської держави на європейський військово-політичний простір; феномен козаків-характерників та воїнів-перевертнів в європейській традиції, порівняння революцій XVII ст. в Англії та Україні, а також авторську концепцію Українського щита європейської цивілізації. Особливу увагу приділено аналогіям між суспільними, політичними та військовими процесами в Україні та країнах Європи.

Курс сприяє розвитку критичного мислення, дозволяє краще зрозуміти місце України в європейській цивілізації.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: сформувати у студентів розуміння взаємозв'язків між історичними процесами, що відбувалися в Україні та Європі, шляхом аналізу аналогій, спільних тенденцій та унікальних особливостей розвитку. Курс спрямований на розкриття ролі України в європейському історичному просторі, стимулювання критичного мислення, розвитку

навичок порівняльного аналізу та усвідомлення значення історичних аналогій для розуміння сучасних політичних, соціальних і культурних процесів.

Завдання:

- *Пізнавальне завдання:* ознайомити студентів із ключовими подіями, явищами та процесами історії України та Європи, висвітлюючи їх у контексті спільних і відмінних рис.
- *Аналітичне завдання:* розвинути навички порівняльного аналізу історичних подій, явищ і тенденцій, сприяти розумінню причинно-наслідкових зв'язків у історичному розвитку України та Європи.
- *Критичне мислення:* формувати здатність критично оцінювати історичні факти, джерела та інтерпретації, виявляти упередження, маніпуляції та міфи в історичній науці.
- *Ціннісне завдання:* сприяти усвідомленню спільної історичної спадщини України та Європи, виховувати повагу до культурного розмаїття, формувати патріотизм і європейську ідентичність.
- *Комунікативне завдання:* стимулювати дискусії, розвиток аргументації та обґрунтування позиції на основі історичних фактів та аналогій.
- *Практичне завдання:* забезпечити студентів інструментами для аналізу сучасних соціально-політичних процесів через призму історичних аналогій, що сприятиме кращому розумінню поточних викликів та перспектив України в європейському контексті.
- *Методологічне завдання:* ознайомити студентів із методами історичного порівняння, аналогії та міждисциплінарного підходу у вивченні історії.

3. Результати навчання:

Відповідно до освітньо-наукової програми очікувані **результати навчання** включають вміння:

- критичного осмислення новітніх теорій, принципів, методів історичних реконструкцій, володіння термінологічним та понятійним апаратом історика, сучасними концептуальними та методологічними знаннями в галузі науково-дослідницької та професійної діяльності.
- здійснювати моніторинг різних видів джерел наукової інформації відносно досліджуваної проблеми, визначати рівень об'єктивності фактологічної основи в різних видах джерел, оцінювати їх достовірність та репрезентативність.
- використовувати існуючі та створювати власні теоретичні моделі в історичному дослідженні, виявляти та будувати реконструктивно-інтерпретаційні моделі на підставі наукових спостережень.
- дотримуватися відкритості до інших наук, включення до власного дослідження елементів та теорій соціальних, економічних, політичних наук тощо. Використовувати міждисциплінарні підходи.
- обґрунтовувати власні світоглядні позиції на основі знань історико-культурної спадщини України та світу, турбуватися про збереження та примноження національної та світової культурної спадщини.

4. Зміст дисципліни (перелік основних тем):

Тема 1. Історія Європи і України. Періодизація і схеми-концепції.

Тема 2. Давньоруська держава і європейський військово-політичний простір: стереотипи і міфи.

Тема 3. Феномен козаків-характерників та війни-перевертні в європейській традиції.

Тема 4. Революції XVII ст. в Англії та Україні. Олівер Кромвель і Богдан Хмельницький.

Тема 5. Український щит європейської цивілізації.

5. Методи навчання

Різноманітні форми та методи роботи: читання лекцій, проведення семінарських занять, організація самостійної роботи здобувачів під керівництвом викладача, керівництво та контроль за виконанням творчих індивідуальних завдань, заохочення здобувачів до дискусій із проблемних питань, що виносяться на розгляд в плані семінарських занять.

6. Форми контролю

Позитивна оцінка поточної успішності (сумарного результату поточної оцінки за семестр) за умови відсутності пропущених або невідпрацьованих семінарських занять є підставою допуску до підсумкової форми контролю – заліку.

7. Розподіл балів, які отримують здобувачі

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
82-89	Добре	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
75-81		C	Добре (в загальному вірне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
67-74	Задовільно	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
60-66		E	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)
35-59	Незадовільно	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)
1-34		F	Незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)

8. Рекомендовані джерела інформації

- Бондаренко А. О. Культ воїна-звіра в міліарних традиціях на території України. К., 2013. 172 с.
- Гончаревський В. Цивілізаційний підхід до історії: сучасний український досвід (1991–2009). К.: Логос, 2011. 220 с.
- Грицак Я.Й. Нарис історії України: Формування модерної української нації XIX–XX століття. К.: Yakaboo Publishing, 2019. 656 с.
- Грицак Я.Й. Подолати минуле: глобальна історія України. К.: Портал, 2022. 416 с.
- Гуржій О. Західна Європа та Гетьманщина в середині XVII–XVIII ст.: соціально-економічні аналогії, закономірності, специфіка. К.: Інститут історії України, 2021. 128 с.
- Дашкевич Я. Україна на межі між Сходом і Заходом (XIV–XVIII ст.) // Записки Наукового товариства імені Шевченка. 1991. Т. CCXXII: Праці історико-філософської секції. С. 28–44.
- Каляндрук Т. Загадки козацьких характерників. Львів: ЛА «Піраміда», 2007. 288 с.

- Каляндрук Т. Таємниці бойових мистецтв України. Львів: ЛА «Піраміда», 2007. 304 с.
- Костомаров М. І. Богдан Хмельницький. Дніпропетровськ: Січ, 2004. 843 с.
- Котляр Ю. В. «Спас» в духовній культурі козаків-характерників: історико-краєзнавчий аспект // Гілея. Науковий вісник. Збірник наукових праць. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки. 2013. Випуск 78. С. 109–111.
- Котляр Ю.В. Козаки-характерники: ведичний і фольклорний аспекти // Наукові праці: Науково-методичний журнал. Т. 147. Випуск 134. Історія. Миколаїв: ЧДУ імені П. Могили, 2011. С. 74-78.
- Крип'якевич І. П. Богдан Хмельницький. Львів: Світ, 1990. 408 с.
- Кудряченко А. І. Київська Русь в системі взаємовідносин середньовічних європейських держав // Україна в Європі: пошуки спільного майбутнього. К.: Фенікс, 2009. С. 119–141.
- Пілат В. Бойовий Гопак. Львів: Галицька Січ, 1994. 288 с.
- Плохій С. Брама Європи. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 496 с.
- Рюзен Йорн. Нові шляхи історичного мислення. Львів: Літопис, 2010. 358 с.
- Рябчук М. Дві України: реальні межі, віртуальні війни. К.: Критика, 2003. 335 с.
- Склярєнко В. Г. Русь і варяги: історико-етимологічне дослідження. К: Довіра, 2006. 118 с.
- Смолій В., Степанков В. Богдан Хмельницький. К. : Альтернативи, 2003. 400 с.
- Терещенко Ю.І. Україна і європейський світ: Нарис історії від утворення Старокиївської держави до кінця XVI ст. К.: Перун, 1996. 496 с.
- Україна в контексті історичного розвитку Європи / за ред. С.О. Костилюєвої. К.: Арт Економі, 2021. 304 с.
- Україна як цивілізаційний суб'єкт історії та сучасності: національна доповідь / ред. кол.: С.І. Пирожков, В.А. Смолій, Г.В. Боряк, Я.В. Верменич, С.С. Дембіцький, О.М. Майборода, С.В. Стоєцький, Н.В. Хамітов, Л.Д. Якубова, О.В. Ясь / НАН України. Інститут історії України. К.: Ніка-Центр, 2020. 356 с.
- Фігурний Ю. Історичні витоки українського лицарства: Нариси про зародження і розвиток козацької традиційної культури та національне військове мистецтво в українознавчому вимірі. К.: Вид. дім «Стилос», 2004. 308 с.
- Чухліб Т. Гетьмани і монархи: Українська держава в міжнародних відносинах 1648–1714 рр. К.–Нью-Йорк, 2003. 518 с.
- Яковенко Н.М. «Україна між Сходом і Заходом»: проекція однієї ідеї // Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI–XVII ст. К.: Критика, 2002. С. 333–365.
- Kotlyar Y., Lyman M. Ukrainian Shield in Defense of European Civilization: Chronology and Periodization // Eminak: Scientific Quarterly Journal. 2023. № 3 (43). P.255–271. DOI: [https://doi.org/10.33782/eminak2023.3\(43\).669](https://doi.org/10.33782/eminak2023.3(43).669)
- Speidel M. P. Ancient Germanic Warriors. Warrior Styles from Trajan's Column to Icelandic Sagas. L.-NY, 2004. 328 p.
- Speidel M. P. Berserks: A History of Indo-European «Mad Warriors» // Journal of World History. Fall 2002. Vol. 13, Issue 2. P. 253–290.
- Yuriy Kotlyar. Synergetic method in the research of Ukrainian state formation: European experience // European Historical Studies: Scientific Journal. № 19. Kyiv, 2021. С.61-73. DOI: <https://doi.org/10.17721/2524-048X.2021.19.5>

Котляр Ю. В. Цикл відеолекцій «Український історичний щит» // Petro Mohyla TV.
Режим доступу:

<https://www.youtube.com/playlist?list=PLlRRgZ43NI5G01gNczg8Q5LQWUZxRW3tg>

Котляр Ю. В. Цикл відеолекцій «Україна і Європа: ціннісні аспекти спільної історичної долі» // Petro Mohyla TV. Режим доступу:
https://www.youtube.com/playlist?list=PLlRRgZ43NI5FkDRkNfxCpKT-4_FzXPys